

Leerrede over Maleachi 3: 7a uitgesproken op biddag 18-3-1953 voormiddag te Schiedam door ds. H. Hofman.

Zingen - Psalm 106: 23 en 24.

Lezen - Maleachi 1 en 2.

Voorrede.

Wij zongen zo-even een paar verzen uit de 106e Psalm, "Hun vijand heeft hen wreed verdrukt" en het daarop volgende "Nochtans was God met hen begaan". De psalmdichter heeft hier het oog op wat achter hen lag, wat Israël was wedervaren. In het bijzonder zal hij wel het oog hebben gehad op de tijd der Richteren. Wij zouden heel het boek der Richteren in een paar woorden kunnen ontleden en zeggen dat de inhoud is: zonden, alsdan van schuld en dat daaruit Gods genade openbaar wordt. Dat is eigenlijk heel de inhoud: zonde, schuld, genade. God had immers gesproken dat wanneer het was dat zij Zijn geboden zouden verlaten, en Zijn inzettingen niet zouden onderhouden en doen, de vijand zou worden tot een hoofd, en zij zouden worden tot een staart. Maar al ware het, dat de weggedrevenen waren tot aan het einde der aarde, wanneer zij zich zouden schuldig kennen, God aan Zijn verbond zou gedenken. Dus zou bewijzen dat Hij de Getrouwe, dat Hij de Waarachtige is.

Toen deze verzen zo-even op mijn gemoed gingen werken, dacht mij dat het wel een paar verzen waren, geschikt voor deze dag dat wij hier bij elkander zijn. Immers het is nu 300 jaar dat, onder het protestantisme, in ons vaderland biddag gehouden zou worden. De inhoud: dat God zou gezocht worden, daar alles uit Zijn hand vloeit, dat Hij zou geven vruchtbaarheid, dat Hij zou geven dat én zon én regen teweeg brengen dat uit de aarde nog zou voortspruiten zaad voor de zaaier, alsook brood voor de eter. Toen de kerk hier nog was zoals het behoorde, werden de bededagen van overheidswege uit geschreven. Dat beurt nu niet meer, want wij zijn niet meer een christelijke natie. Wij hebben nu een neutrale staat en daaruit gebeuren die dingen niet meer. Wij zijn in een land waar een ieder zichzelf kan en mag leven. Laten wij dat niet vergeten, maar inzonderheid op bededagen dat in onze gedachten hebben, in het bijzonder hierom. Wij zijn mensen die zeer op onszelf zijn aangelegd, in deze zin: "mocht maar dit" en "mocht maar dat" en "mocht het maar groeien", enz., in plaats dat wij bedenken de lage staat waarin wij zijn. Een land, als vrij gekocht door het bloed der martelaren, het nageslacht van een volk dat bekendheid had over de gehele aarde. Men kwam zelfs uit het buitenland hier kijken hoe de kerk en de gemeente bloeide.

Nu is het zo gesteld dat iedere vreemdeling die Nederland betreedt of die in het buitenland een blad onder het oog krijgt of een boek, kan zeggen: "Wat is dat daar toch voor een zaakje in dat land? Hoeveel godsdiensten zijn er wel niet? Zijn dat allemaal protestanten? Hoe zit dat nu in elkander?" Zodat wij een aanfluiting zijn over de gehele aarde, waaruit wel spreekwoordelijk is: 1 Nederlander, een theoloog, 2 Nederlanders, een kerk, 3 Nederlanders een scheiding. Zo staan wij in het buitenland bekend. En hoe zijn wij bij God bekend? Dat is nog veel erger, hé? Want Hij merkt aan dat hier Zijn Zoon gewoond en getroond heeft; Die had hier de plaats der ere, en nu wordt Hem geen plaats meer gegeven. Want wij moeten bedenken: Christus is een Koning door de Vader gezalfd. Hij is een soeverein Koning. Een Koning Die wil hebben dat Hij vrijelijk over ons kan regeren, over Zijn gemeente. Hij wil heerschappij voeren door Zijn wetten, dus door Zijn Geest en Woord heerschappij voeren over ons volk. Die plaats heeft Hij hier gehad.

In de loop der eeuwen heeft de vijand ook zeer verdrukt. Er zijn hier oorlogen geweest, overstromingen, ziekten, ellenden, zelfs nog dat wij door 4 vijanden tegelijk werden aan

gevallen in 1672, zodat alles scheen radeloos, redeloos, reddeloos. Nu was het met Nederland en het protestantisme afgelopen! Maar toen gebeurde er wat. Alles ging naar de kerk en verootmoedigde zich voor God, kwam in schuld, keerde tot God weder, en heeft God bevestigd:

Hij zag hun angst, hun tranen aan,
En hunner hateren verwoedheid;
Hij dacht aan Zijn gestaafd verbond,
En had berouw, naar al Zijn goedheid,
Meêdogendheid met Isrels wond.

En datzelfde volk, door 4 vijanden besprongen, de dijken doorgestoken, het land grotendeels een waterpoel, datzelfde volk, eer het een paar jaar verder was, was het de voorvechter voor Christus en voor het protestantisme en voor de leer. In een ogenblik van tijd kwam voor de dag: God wilde er voor instaan. Maar dat is alleen in die weg van schuld en van vernedering. Wij zouden uit onze rijke historie kunnen gaan spreken en er heel de dag mee kunnen vullen, zo overvloedig en zo rijk is die.

Er ligt nog zo kort een nationale ramp achter ons. Wij kunnen wel zeggen dat alles op zijn grondvesten heeft gebeefd. Wij bemerken dat er in het allerminst is van schuld, van vernedering. Wel is er een onderzoeken. Als men mensen ontmoet, of een christelijk blad leest, dan kan men merken, dat men druk aan het zoeken is naar het 'waarom'. Wat blijkt daaruit? Dat het droevig gesteld is met protestants Nederland, en -het is wel ernstig dat ik het moet zeggen- dat het droevig gesteld met Gods volk, dat zelfs daar is: 'waarom?' Zelfs: "en van Gods volk verdronken? Dat óók nog? Hoe is het mogelijk!!" Hoe komt dat? Doordat wij zo ver, ver, ver weg zijn, dat de kennis van God wordt gemist, zodat het zelfs wel kan zijn, dat men God bevindelijk heeft leren kennen in bekering (ik weet goed hoor, wat ik zeg en ik overdrijf niet) God heeft leren kennen in bekering, in persoonlijke vernedering onder onze zonden, in aanraking met Zijn Majesteit en dat zijn recht heerschappij heeft gevoerd, en Christus als Borg en Middelaar zich heeft uitgesproken, ja Hij geschonken is met al Zijn heilsweldaden, en ook nog een verzegeld zijn door die eeuwige Geest, als onderpand der erfenis, die Geest waardoor wij roepen: "Abba, Vader", en dan nochtans: "het is toch wat". Wij moeten daarvan zeggen: "geen kennis." Wij lezen immers, dat het de bedoeling is om Hem te kennen en te vervolgen te kennen. Wat hebben wij nodig daartoe? Dan zal ik één vraag stellen. Doet gijlieden wel eens enige ervaring op van God en van Zijn genade, als er geen vernedering en boetvaardigheid is? Ik heb het nu niet over wat er over "de Heere" gepraat wordt; want dan kan het zijn dat er tot in de derde hemel toe gesproken wordt. Maar ik bedoel de werkelijke innerlijke aanraking en openbaring van de verborgenheid van het koninkrijk Gods. Dat gaat daar niet buiten. Bij de geringste zuchter die er is, in ootmoed, in schuld en er is toediening, is er een geestelijke verlichting waardoor men verstaat de verborgenheid van het Koninkrijk Gods. Zonder ootmoed, en vernedering, ook al is men de hoogst begenadigde -ik druk het liever zó uit: als men overgegaan is in Christus- is er niet het minste verstaan. Want daar deelt God niet mee. Zal, daar Christus alles verdient heeft in Zijn bitter lijden, Die bloed zweette, Zich heeft doodgeliefd aan het vloekhout des kruises, uitgegoten is als water, Die kermde: Ik ben een worm en geen man en in die weg de genade heeft verdiend, die genade zó maar worden gegeven? Dat kan niet. Die is veel te duur verworven; die wordt geschonken in beantwoording van onze ellende, van ons ongeluk. In die weg ontdekt Hij ons de verborgenheid. Hij leert ons die kennen, wij trekken daaruit. Daaruit ontstaat de tederheid des levens: "Wie ben Ik, en Wie is God". Daar komt ook voor de dag dat het niet zonder oorzaak is dat Hij zich zo schrikkelijk toornet en de rechtvaardige met de goddeloze weg raapt. Dan behoeven wij niet te zoeken: "Waarom?", dan is het een open, duidelijke zaak.

Wij kunnen hier als gemeenschap in een afgesloten ruimte verkeren; er mogen onderling

banden en hartelijkheid zijn, maar daarmee zijn wij niet anders; wij behoren tot dat Nederlandse volk waar God op tegen heeft, waar wij terdege rekening mee hebben te houden, want wij verkeren er in een staat van oordeel en vervloeking van de Almachtige en onze arme bloeden van kinderen groeien er in op.

De tirannieke macht des duivels heeft mij de afgelopen dagen vreselijk aangegrepen. Waarom? Het moest biddag worden en alles moest onder de dekmantel blijven. Dan is heel de hel in de weer. Gisteravond hebben de kinderen telkens gevraagd: "Pa, bent u ziek? Wat scheelt er aan? U ziet er zo akelig uit." Dat was van de alteratie des duivels. Ik heb niet anders dan alleen dit, dat als Hij mij tot stof onder Zijn voeten vertrad en Hij dan mijn mond open liet, ik nog zou bekennen: "wij hebben gezondigd", om boete te doen voor mijzelf en voor de zonden van mijn naaste en van het volk. En dan gebeurt er, wat gisteravond ook mijn deel was, dat de Koning daar is in gemeenschap, Hij zweette bloed. De woede des duivels is zo, dat als de hel het kon, ik hier geen uur meer zou verkeren; dan werd ik aanstonds van het toneel weggevaagd. Waarom? Er is afval gepleegd van Christus, en nu wil satan de zaak zo houden. Dát is de bedoeling. Dat God gesproken heeft in de nacht van 1 Februari, moet zo gauw mogelijk onder de as. Want het mocht eens zijn dat er zondaars zijn, die het gaan opmerken, het mocht eens als een sneeuwbal aan het rollen gaan: "wij hebben overtreden en zijn wederspanning geweest jegens U, wij hebben gezondigd én onze vaders". Satan weet, dat al ligt alles in diggelen onder de vloek, als er schuldbesef gaat werken, die Majesteit gedenkt aan Zijn gestaafd verbond, en berouw heeft naar al zijn goedheid en meedogendheid met Israels wond.

Ik vraag dan op deze dag uw aandacht voor een woord Gods, dat Hij ons ter overdenking heeft toegeschikt uit het 3^e hoofdstuk van de profeet Maleachi. Ik zal voor dit morgenuur alleen lezen het 7^e vers, op de laatste regel na. Wij lezen wij daar:

Van uwer vaderen dag af, zijt gij afgeweken van Mijn inzettingen, en hebt ze niet bewaard; keert weder tot Mij, en Ik zal tot u wederkeren, zegt de HEERE der heirscharen;

Zingen wij vooraf nog uit Psalm 119 het 14^e vers.

Leerrede.

Ten tijde van de profeet Maleachi, de laatste profeet, die 400 jaar voor Christus geprofeteerd heeft, zullen er wel zeer velen geweest zijn die nogal wat te klagen hadden. Want wij lezen hier ronduit: "Met een vloek zijt gij vervloek, zelfs het ganse land."

Er zijn twee hoofdstukken gelezen, waaruit wij hebben kunnen horen dat er onder dat volk nogal wat was waar God op tegen was, hoe zij bij Hem bekend waren in hun zonden en wat hun leven was. En terwijl de zaken dan zó zijn, ook het vers dat wij u voorlezen er nog eens de nadruk op legt: "Van uwer vaderen dagen af zijt gij afgeweken van Mijn inzettingen en hebt gij ze niet bewaard", spreekt nochtans die Majesteit zich uit als bedoelende ons heil, ons welzijn, ons leven. Dat betreft zowel hen, de tijdgenoten van Maleachi, als ons. Want ook van ons geldt: Van uwer vaderen dagen af zijt gij afgeweken van mijn inzettingen en hebt ze niet bewaard. Maar nu bedoelt God ons heil; Hij zegt: "Keert weder tot Mij, en Ik zal tot u wederkeren", en dan voegt Hij er nog bij, om die zaak des te meer kracht bij te zetten: "Zegt de Heere der heirscharen". Dat zijn dus woorden van Hem, de Algenoegzame, die Majesteit die niet van node heeft gediend te worden als iets behoevende. Die noch mij, noch u, noch iemand nodig heeft. "Heere der heirscharen." Dan moet er bij die Majesteit toch wel een grote liefde

zijn! Want als Hij nu niemand nodig heeft om gediend te worden als iets behoevende en er is dan zulk een trouweloos volk dat Hij zegt: "dat is al van uwer vadersen dag af" (God wil dus zeggen het is eenvoudig ingeburgerd) " zijt gij afgeweken van Mijn inzettingen. Dat deden de voorvadersen en dat doet gij nog."

Wat ingeburgerd is, daarop geeft men schier geen acht. Dat kunnen wij in het bijzonder vinden bij de profeet Hosea, hij komt er telkens op terug, en noemt dan de zonde met dit woord: ongerechtigheid. Daaruit kunnen wij verstaan, dat de zonde bij Israël gewoonweg ingeburgerd was. Men was het gewoon. Het was in het rijk der 10 stammen zelfs zó gesteld, dat men er niet eens meer oplette dat daar de gouden kalverendienst was. Zij geloofden wel in God hoor! Wel zeker! "En ja, al was dat nu niet helemaal in de haak, er was nog wel van Gods lieve volk in het land ook! Kijk maar eens hoe God Zelf tot de profeet Elia gesproken had dat er in die tijd nog 7.000 waren die de knie niet voor Baäl gebogen hadden, alle mond die hem niet gekust had. Er waren er dus nog wel van het "lieve volkje" van de Heere, waar of niet?" Maar Jerobeam had die gouden-kalverendienst uit politieke overwegingen ingesteld. Hij had wel een ambt uit God, want de profeet Abia had hem tot koning gezalfd, en dat nog wel in een tijd dat er niet in het minst te bezien was dat er een scheuring in het rijk zou komen. Salomo regeerde en het rijk was nog nooit zó groot, rijk, sterk en welvarend geweest. Tóen zalfde Abia Jerobeam tot koning over 10 stammen van dat rijk. Het schijnt dat daar wat van uitgelekt is, want Jerobeam moest vluchten. Hij is pas na de dood van Salomo teruggekomen, en wij weten hoe hij toen koning geworden is over 10 stammen, en Rehabeam, de zoon van Salomo, koning over het kleinste deel van het rijk. Nadat Jerobeam de gouden-kalverendienst had ingevoerd, was hij op een keer zelf aan het offeren, toen er een profeet uit Juda kwam die tegen dat altaar profeteerde. Daar maakt Jerobeam zich boos! Hij was toch zeker koning! Hij kon zijn ambt verklaren hoor, hij was niet als een revolutieman aan de regering gekomen, neen, neen, hij was gezalfd, de heilige zalfolie rustte op hem. Hij bedoelde het goed! Hij bedoelde de welvaart van dat volk, het was des Heeren volk! Hij wilde alles bij elkaar houden. Hij had dus argumenten genoeg om de zaak vlak te praten. Daaruit maakt hij zich zo boos over die profeet uit Juda, dat hij zegt: "Grijpt hem!" Maar nu blijft zijn arm staan; hij kan zijn hand niet meer tot zich terughalen. En het altaar scheurt en zakt zowat in elkaar. Daar staat hij! Nu moet hij beleefd aan die profeet vragen of hij voor hem wil bidden, zodat hij zijn hand weer naar zich toe kon halen. De profeet deed dat, en God gaf het. Nu wil Jerobeam de profeet vereren. Want ja, dat was toch wat! Verbeeld je dat Jerobeam zo had moeten blijven lopen! Dan ben je koning, en je wilt alles commanderen, en je hebt niet eens de beschikking over je arm. Of God hem toen ook in daden strafte! Maar de profeet antwoordde, dat hij niet met de koning mee mocht, dat hij in die plaats zelfs geen brood mocht eten, noch water drinken, en door een andere weg naar huis terug moest keren. Waar ziet dat op? Hierop, dat God Zich zo schrikkelijk toornde. God kon en wilde daar niet wonen, en daarom mag Zijn knecht, de profeet er ook niet blijven en er niet eens eten of drinken. Was dat dan zo erg? Dat blijkt wel uit het vervolg van die geschiedenis. Want er was daar nog een profeet, en nadat zijn zonen hem alles hadden verteld wat zij gezien en gehoord hadden, liet hij gauw zijn ezel zadelen en gaat de man Gods achterna om hem terug te halen. Wat blijkt dan? Het was ook een profeet, maar hij was het gewoon geworden dat er gouden kalveren stonden. Hij was wel een profeet, maar het schijnt dat hij nooit zijn mond open gedaan heeft. Want Jerobeam wilde de profeet uit Juda vangen, en het zal wel zijn bedoeling geweest zijn om hem te doden, maar die profeet uit Bethel kon rustig in zijn huis zitten. Hoe kwam dat? "Wel, het was nu eenmaal niet anders, en het komt er voor een ziel persoonlijk op aan!" Maar daar deelt God niet mee! En daarom was hij als profeet, net zo dood, als die gouden-kalverendieners. En dan zien we wat kan gebeuren; hij zei een profeet te zijn en dat een engel tot hem gesproken had en dat die andere profeet met hem mee naar huis moest om te eten en te drinken. Men kan er dan dus nog op los liegen ook! Maar dat is toch verschrikkelijk? Jáá, en weet je hoe men dan doet? Als men verkeerd gedaan heeft, komt men niet in boete en schuld terug bij God,

maar grijpt terug op: "ik ben bekéérd!", en dát moet heel de lading dekken!

Wat wij in Israëel en Juda zien, dat wordt tegenwoordig hier ook vrij uitgeleefd, evenals de zonden in Sodom. Zó staan de zaken. Zó zijn de zonden, het leven zonder God en buiten God, ingeburgerd onder het Nederlandse volk, ja zelfs onder het volk Gods. Dat zijn toch schrikkelijke dingen. Een ieder die niet slapend over de weg gaat, kan die zaken zien en ervaren. Maar dat is toch erg! Dat is toch verschrikkelijk! Nu vinden wij het verschrikkelijk, maar hoe is het bij God? Als Zijn Majesteit geen beslag op ons legt, en Zijn Woord geen kracht oefent, dan doen wij mee. Want het is het oordeel van God over Nederland, waarin God Zich dermate onthoudt dat alles nu zijn beloop mag hebben. Daar helpt geen praten aan. Totdat de tijd er is dat die Majesteit ingrijpt. Dat heeft dan ook mijn verdriet uitgemaakt. In Oktober zou het avondmaal worden gehouden. Ik kon het niet meer verdragen en verwerken, ik kon niet meer slapen: "moet nu alles zo naar de ondergang, mag nu alles zo doorgaan en zijn loop hebben? en God in alle talen zwijgen en niet spreken? Moet het nu dáárheen?" In die nacht met mijn verdriet, is daar de Koning en die vroeg om gemeenschap. Hij wenste gemeenschap en vroeg om Zijn dood te verkondigen, en zei dat Hij begeerde het Pascha met ons te houden. Toen hebben wij leren kennen dat Zijn Woord niet uitgevallen is. Hij is de Getrouwe, de Waarachtige; als wij niet verder kunnen bewijst Hij Zich. Zo is het dan nu gegaan 1 Februari. En nu is die ramp die plaats heeft gehad verschrikkelijk, maar mijn zeggen was: "O God! dan zijt Gij ons toch niet vergeten! Dan zijt Gij toch nog toeschouwer!" En al is het dan een harde klap geweest, die verschrikkelijk aangekomen is, dan is het in alle geval toch zo, dat Hij bewijst dat Hij ons nog niet verstoten heeft. Want dat had gekund, dat er geen watersnood was, dat er niets meer was, en dat alles zo maar dóór mocht gaan om straks als een Sodom in vlammen op te gaan! Maar nu maakt Hij nog Zijn bemoeienissen. Hij kent al onze zonden zoals die ingeburgerd zijn in de staat, in de kerk en in de maatschappij en in ons persoonlijk leven. Hij weet hoe het met alles staat, want Zijn ogen doorlopen de ganse aardbodem en zien sterk op al Zijn schepselen. Is er nog vreze Gods bij ons? Die Hem vrezen kijkt Hij in het bijzonder na.

Omdat Hij geen ledig toeschouwer is, en Hij de zonde kent en weet, zijn deze woorden helder genoeg: " Van uwer vadersen dag af, zijt gij afgeweken van Mijn inzettingen, en hebt ze niet bewaard." Wij zeggen dan in het bijzonder, dat Christus in Nederland Zijn hardstee heeft gehad. Als wij spreken over de breuk die er is tussen Christus en Zijn gemeente, dan moeten wij daar in de eerste plaats acht op geven. Anders kunnen wij veel opmerken, spreken over de vruchten die er aan de kwade boom groeien, zonder dat wij acht geven op de kwade boom zelf die de vruchten voortbrengt. Wij noemen het een kwade boom. Christus heeft hier Zijn hardstede gehad, en die heeft Christus nu niet meer. Men heeft Hem opgezegd. Dat is een nationale zaak; dat geldt de staat, de kerk en heel de maatschappij. In afwijking van de levende God eigen gekozen wegen te gaan. In 1795 is de knoop doorgehakt: "afgedaan daarmee". En nu is het 1953. Wat is er toch een verdraagzaamheid bij God! Toen er in 1825 die grote vloed is geweest, die heel Noord-Holland onder water zette, en zelfs in Amsterdam het water over de dijken liep heeft een Schotse predikant zijn stem doen horen waarom God zo handelde. Die man werd veracht en verworpen en in allerlei spotschriften verguisd. Men vergeleek Nederland zelfs met Job, nl. te zijn vroom, oprecht, God vrezende en wijkende van het kwaad, en die Schotse predikant achtte men één van Jobs vrienden te zijn, die hem verdoemde. De kennis over de oorzaak van de breuk is dus niet vandaag of gisteren verloren. Maar de oorzaak waaruit alles vloeit is toch eigenlijk de hoofdzaak. En die oorzaak vinden we hier onder de woorden: afwijken van Mijn inzettingen. Christus regeert immers en doet dat op een geestelijke wijze, én door Zijn Geest, én door Zijn Woord, en vraagt rechtstreekse, dadelijke onderwerping aan Hem en aan Zijn Woord, en de heerschappij der genade en des Geestes. Als wij hier lezen: en hebt ze niet bewaard, dan lossen zich vanzelf vele en grote raadsels op waarmee men zit. Kijk eens,

onder de regering en heerschappij van Christus is het zo, dat Christus Zijn woord en leer boven alles stelt en niet 'mijn en uw inzichten', of iemand dan doctor of professor is, of de onnozeste man of vrouw die zelfs niet kan lezen of schrijven, dat is allemaal precies hetzelfde. Zijn woord is wet, aan dat woord moet plaats gegeven worden. De inhoud daarvan is, dat wij zondaars zijn, zulke zondaars die in Adam verdoemd zijn geworden. Wat moet zo'n mens voor goed werk doen? Wat moet er van zo'n mens verwacht worden? Daar is geen verwachting van.

Toen hier de kerk Gods in ere was, was de grondslag van heel de leer: weg met alles wat van de mens is; alles moet zich het woord, de leer van God, onderwerpen. Dat waren Zijn inzettingen. Waar de mens in oneer is, verwerpelijk, is er in die Tweede Adam, Jezus Christus alleen herstelling, zaligheid, leven, ja alles wat tot de zaligheid en het eeuwig leven nodig is, maar ook rechtstreeks en zuiver en alleen in Hém. Dan loopt het over het eren van Christus. Ik ben een mens die door mijn afkomst al verwerpelijk ben, een mens waar geen goed in woont, die uit kracht van zijn afkomst niet anders kan dan mijzelf te bedoelen. Heel de staat van een mens is niet God, maar alleen zichzelf bedoelen. Gij zult zeggen: maar in de bloeitijd waren het ook niet allemaal bekeerde mensen! Neen, zeker niet; maar weet je wat er wel was? In die leer werden de kinderen, als het zaad der kerk, dus de kinderen van de natie opgevoed; toen werd de kinderen op de scholen en van huis uit ingepompt wie zij waren in Adams val. Al was er dan geen genade, al was het maar uit verstandelijke kennis, uit opvoeding, dan kwam toch voor de dag de erkenning omtrent het werk Gods en der genade, waardoor Gods waarachtig Sion, Zijn volk en erfdeel, die het bevindelijk geleerd hadden, in ere waren. Dat kwam door de kennis die er was. Hier is sprake van Zijn inzettingen niet bewaard te hebben. Het is nu zó gesteld, dat die leer eenvoudigweg weggedrongen is. Als er bij de mens openbaar komt: de mens niets, God alles, wát zullen wij zeggen? Er wordt zoveel nagepraat. Het is al zoveel jaren geleden dat de kerk hier bloeide. Het is er net mee als een antiekzaak. Daar staan een hoop kasten en dergelijke, ze zijn wel niet meer te gebruiken, want ze zijn krachteloos van ouderdom, maar ze kosten kapitalen, want ze zijn "antiek". En zo is het, kunnen wij wel zeggen, met de kerk. Allerhande leuzen doen opgeld. Maar nu hebben wij met een God te doen Die niet naar woorden kijkt, maar het hart aanziet. Dat is de zaak waar het over gaat. Als nu een zondaar moet aanpakken van de werkelijkheid, zoals wij zo-even met een paar woorden hebben gezegd, en aan de binnenkant wat scheep heeft van: "ik ben in een staat waarin ik voor eeuwig moet ondergaan; ik moet in Christus gevonden worden"; is dat toch heel gewoon, want zo is het als die Geest overtuigt van zonden. Dan komt er voor de dag: "als ik maar één zonde heb, dan moet God mij verdoemen"; dat is de overtuiging des Geestes. Degenen bij wie dat gaat werken, krijgen het doodsbenauwd. Wat moeten die beginnen? Zij moeten zondeloos worden, geheel van zonde ontheven. En hoe? Ja, dat is een geheim. Maar het is noodzakelijk. Let wel dat daar dus niets van de mens bij is; dat brengt God door Zijn eeuwige Geest bij de mens thuis. En hoe is het daarmee nu gesteld? Van degenen die daarin voor de dag komen, zal al gauw gelden: "Ja, maar, je moet niet staan naar zulke grote, hoge dingen; en ja, die Geest werkt nu niet meer zo, zodat niet ieder die grote zaken krijgt. En je hebt altijd kleinen en groten gehad onder het volk. Maar kleine genade is ook genade! Och, kijk eens ziel, het loopt er niet meer zo over om die grote zaken te hebben, het loopt er maar over of wij 'geloven'. Daar loopt het eigenlijk over". Die geest is algemeen. Maar dat is de leer van God niet! Kán je denken! Die Geest gekomen zijnde, gaat de wereld overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel, en Diezelfde Geest verheerlijkt Christus. Dat is des Geestes werk. En wat daar niet mee akkoord gaat, dat is mensen- en duivelswerk. Denkt het u eens even in: God heeft niemand nodig om gediend te worden, maar Hij wil Zichzelf een eeuwige Naam maken op deze aarde, in het zaligen van zondaars. Hij wil Zichzelf verheerlijken. En daardoor hebben degenen die dat zoeken hier zo met de hel te strijden. Waarom? Wel, satan is ten eeuwige dage de tegenvoeter van Christus, en weet wel dat hij aan het kortste einde trekt. Want hij is het in de hemel verspeeld, toen hij naar de hoogste erfenis greep en op Golgotha is hij het nog eens verspeeld. Hij weet, dat als er zondaars voor het blok

zitten: ik heb gezondigd, ik heb geen bestaan voor God, en moet in Christus gevonden worden om God recht te kennen en te kunnen erkennen, dan Christus gekroond wordt en de arbeid van die Geest openbaar komt. Dat is en streep door de rekening van satan. Daarom moet de domper er op. Wij kunnen wel zeggen, dat die zaken in ons vaderland als verloren zijn gegaan. Want spreekt men er over, dan is men een "hoge geest" of, zoals wij kort geleden nog gezegd hebben: "je bent echt een jong van "de paus" (die "paus" was dan Bogaard en ik was daar een "jong" van). Zo wordt er gesproken. Wat heeft Bogaard dan wel gedaan? Die man heeft niets gedaan, maar God heeft met hem gedaan en hij is daardoor niets anders geweest dan de bringer van Zijn boodschap. Zijn handelen is niet anders geweest als een weer aan het licht te brengen van de waarheid. Ja, het is waar, ik heb bij Bogaard catechisatie gegaan, en daar altijd onder die leer verkeerd, maar ik ben geen naprater van Bogaard, ik ben geen papegaai. Waar ik uit spreek daar kan ik niet anders over spreken, want ik heb het niet anders geleerd en de heerschappij, het gezag van God maken dat ik niet links of rechts kan. Toe, als er zijn die hun ziel wensen te bouwen op een vaste grond, die niet op een rietstaf willen betrouwen, maar gaarne eeuwig zeker stonden, wees maar een enkeling en ga maar als een eenling over de wereld. Dat geeft niets. God schikt u allicht wel die of gene toe die er ook mee zitten. Dan heb je nog gemeenschap. En, al zouden wij totaal eenzaam zijn, als wij in de ellende zitten: "mijn zonden!", als een machteloze, een krachteloze, en wij hebben niets anders dan: "O God! ik ben zo ongelukkig", hoe is het dan als Hij u op Zijn tijd in uw ongeluk beantwoordt? Levert dat niet op dat gij er alles voor kunt laten varen? Ja toch zeker? Nu dan, indien gij deze dingen weet, zalig zijt gij zo gij ze doet. Zoekt dan uw zaligheid in Christus. En al gaan wij dan over de aarde als zo'n eenling, dan vinden wij nog in Jeremia 3 dat, al zou er niemand zin hebben om zich tot God te bekeren, maar één uit een stad en twee uit een geslacht, dat God tot hen spreekt: "Ik zal u aannemen, en zal u brengen te Sion", in gemeenschap met heel Zijn bonds- en erfvolk. Nu, dan kan men beter als een eenling op de aarde zitten, of alleen in een dorp, of alleen in een stad, en er innerlijk werkende is de gemeenschap met Zijn waarachtig Sion, dat al ingezameld is en waar Christus over regeert, dan dat wij hier uit de weg kunnen met de geest van deze tijd. Er is genoeg gelegenheid om die geest uit te leven, godsdienstig te wezen, "christen" te zijn met een zware rechtzinnige belijdenis. Er is 'praat' genoeg, maar waar zijn de waarachtige zoekers, wie het om God en Christus te doen is? Hoe is het bij ons in de gemeenschap, waar er steeds over gesproken wordt? En neem eens Holland in het algemeen, onder het protestantisme, waar er niet over gesproken wordt, hoe is het daar? Dat zijn zaken waar God zo op tegen heeft, n.l. dat de leer der genade aan de kant gezet wordt. De leer dat God in Christus zondaars aanneemt en zaligt ten eeuwigten leven. Daarom blaast God, zoals wij kunnen zien, in allerlei. Hij deelt er niet mee, Hij kán er niet mee delen; Hij wil hebben dat wij de Zoon eren en verheffen.

De eerste aanblik die ik van de Middelaar des verbonds gehad heb, was op die tijd, dat ik niet anders vermeende dan dat God mij zou wegvagen. Maar in plaats dat dát gebeurde, is het mijne maar weggevaagd; mijn werken, mijn doen, mijn overleggingen, mijn godsdienst. En openbaart God aan mijn ziel Zijn Zoon in de graveerselen van Zijn eeuwige zondaarsliefde. De eerste aanblik, die ik van Christus had, is geweest dat Zijn borstwerk was als een vuurgloed van eeuwige zondaarsliefde, brandende om zondaars te bezitten en aan Zijn Middelaarshart te drukken. Zó is Christus. Die eerste aanblik ben ik nooit vergeten. In de eerste Adam lag mijn ondergang, maar in die tweede Adam mijn opkomst. Dát was in Hem. Al gauw, toen ik vertelde wat het doel geworden was in mijn leven, was er al iemand die tegen mij zei: "Ja, maar, jongen! dat gaat niet goed hoor! Want je moet niet staan naar hoge dingen. Dan kom je op een gevaarlijk terrein. Want je stelt je nu bloot aan de witte duivel, en die komt op z'n kousen en die voedt je tot hoogmoed". Ik was uit het veld geslagen, en wist niet wat ik moest antwoorden, en zei maar "Ja". Ik was helemaal van streek. Ik dacht dat ieder, die wel eens enig gevoel had gehad omtrent Christus ook zo was als ik, daar ik aanschouwd had dat de volheid des levens is in Hem. Ik had

wel "Ja" gezegd, ik zou wel abuis zijn, maar ik kon het toch ook niet helpen, dat er aan de binnenkant oprees: "Heere Jezus! als ik U niet krijg, dan ben ik nu hier al ongelukkig, en dat nog eens voor eeuwig!" Zijn die er hier ook nog? Hij is het leven, hoor! Hij is de zaligheid. God wil dat wij Zijn Zoon bedoelen, en in Hem onze reinigmaking en zaligheid zoeken. Zijn wij gezaligd, dan wil Hij dat wij verder alles uit die Koning putten. Want Hij is toch tot rechtvaardigheid, tot heiligmaking en tot verlossing, tot alles wat wij nodig hebben om wel getroost te leven en te sterven. Daartoe is Christus geschonken, en wil Hij, dat wij dat in Hem zoeken.

Hij zegt (het is toch wat): "van uwer vadersen dag af, zijt gij afgeweken van Mijn inzettingen, en hebt ze niet bewaard". Nu is die leer teloor! Die leer is als zoek! Het was ook erg ten tijde van de koning Josia. Het wetboek was verloren gegaan. Toen het, bij het werk aan de tempel, gevonden werd, zei de priester Hilkía tot Safan de schrijver, dat hij dat boek bij de koning moest brengen. Toen de koning de woorden der wet hoorde, scheurde hij zijn klederen. 0, 0, 0! wat moest er een toorn bij God zijn over Juda en Jeruzalem! Dat kon niet anders! Allemaal waren zij wetsovertreders; zij hadden Zijn inzettingen verworpen, Hem verlaten; wat moesten ze beginnen! Nu zond hij van zijn dienaars naar de profetes Hulda, om de mond des Heeren raad te vragen. Als zij daar komen, is het woord van God door haar, dat er geen afbidden van het oordeel van God was. God had vastelijk besloten om hen 70 jaren gevangen te zetten in Babel. Dan konden zij eens gaan nadenken wat zij gedaan hadden. Maar nu komt er ook dít voor de dag; ze moesten tegen de koning zeggen: "omdat uw hart week geworden is, en gij u voor het aangezicht Gods vernederd hebt, als gij Zijn woorden hoordet tegen deze plaats en tegen haar inwoners, en hebt u vernederd voor Mijn aangezicht, en uw klederen gescheurd en geweend voor Mijn aangezicht, zo heb Ik u ook verhoord, spreekt de Heere. Zie, Ik zal u verzamelen tot uw vadersen, en gij zult met vrede in uw graf verzameld worden, en uw ogen zullen al dat kwaad niet zien, dat Ik over deze plaats en over haar inwoners brengen zal." Wat denk je daarvan? Zien wij daarin hoe het bij God in gedachtenis is, als het ons het hart raakt wat wij God aangedaan hebben door de zonde? Als het ons gaat raken dat wij overtreeders zijn, dat wij schuldig zijn, het oordeel verdiend hebben, dat wordt in de toorn van God aangemerkt. Hij is zondaars goed. Er is bij die Majesteit zo'n ongekende, onbegrijpelijke goedheid!

Nu is het bij Hem bekend: "Van uwer vadersen dag af, zijt gij afgeweken van Mijn inzettingen, en hebt ze niet bewaard", maar tegelijkertijd voegt Hij er bij: "keert weder tot Mij, en Ik zal tot u wederkeren". Wat geeft dat te kennen? Daar ligt in begrepen, dat er een zeer, zeer grote afstand was tussen God en hen. God wil zeggen: "Gij hebt die breuk teweeg gebracht, er woont in Mijn hart om tot u weder te keren, maar Ik doe van Mijn recht geen afstand. Gij hebt het zelf gedaan; nu vraag Ik eens van ulieden: "keert weder tot Mij". In plaats van dat God verstoot en zegt: Ik wil niets meer van die wetsverbrekers, die overtreeders weten, het tegenovergestelde. Bidden wij nogal eens (en het is nu biddag, hé?), laten wij nu aanmerken dat God hier ons bidt: "Keert weder tot Mij". En Hij belooft er bij: "dan zal Ik tot u wederkeren". Heus, het is een verschrikkelijke staat waar wij in zijn, en het is een vreselijke tijd; laten wij het niet onderschatten. Maar het woord van God is niet uitgevallen, hoor! Absoluut niet. Zijn verbond blijft; in de toorn gedenkt Hij nog des ontfermens. God zegt hier: "Keert weder tot Mij". Hier komt God dus met Zijn eis tot ons. Ik weet wel, dat nu alles zó ver weg is, dat als men spreekt dat wij moeten wederkeren tot God, zelfs platweg wordt gezegd: "Och, hij is Remonstrants". Já, já, ik heb al een hoop eretekens! Maar nu leg ik er de nadruk op dat God er hier op aandringt. Nu is het niet een mens, niet de profeet, maar God Zelf Die spreekt: "Keert weder tot Mij". De inhoud daarvan is: gijlieden moet terugkomen. Gij zult zeggen: "Ja, en dat kan ik niet". Toch ligt die eis op ons. Als wij het niet doen, dan komt God ook niet tot ons. Dat is ernstig! Als het nu werkelijkheid bij ons is, dat er in ons hart werkende is omtrent de beminnelijkheid van Zijn Majesteit en van de heerlijkheid van Zijn gemeenschap, wat zullen wij daardoor dan doen? Hij

vraagt: "Keert weder tot Mij", dan gaan wij toch zeker zeggen: "Och God! wilt Gij mij alstUblieft opleggen en geven wat ik nodig heb, opdat ik doe wat Gij gebiedt". Als God zegt: "Bekeert u", dan lezen wij bij de profeet Jeremia: "Bekeer ons, dan zullen wij bekeerd zijn". Ik zeg dat niet, opdat er misbruik van gemaakt zou worden, in deze zin dat wij het als een pakje zouden overhandigen: "Heere, bekeer ons", en tegelijk zouden doorgaan in de zonde, in het eigen leven en leven naar eigen inzichten. Neen, ik zeg die zaken daartoe: als wij het op God gezet hebben, en gaan begrijpen dat het niet is, zoals er tegenwoordig gesproken wordt: "en och, en mocht de hemel eens overkomen" (want dat doet de hemel niet; God vraagt: "Je moet eens naar Mij toe komen", en dat vraagt Hij van mij en u), dan legt de profeet ons zelf de woorden als in de mond: "bekeer ons, dan zullen wij bekeerd zijn". Als wij het op Zijn gunst en gemeenschap gezet hebben, en wij zien dat wij een gebonden zondeslaaf zijn, en als het daarvan moet komen, het nooit gebeurt, "O God, dan moet ik zo voor eeuwig omkomen", dan staat er ook nog: "trek ons en wij zullen U nalopen". Dat is toch een liefde die er bij God is. Hij Die ons kon verstoten, doet zó.

Er moet dus een aanleiding zijn dat wij wederkeren. Neem bijvoorbeeld de verloren zoon. Nadat hij zijn erfdeel had ontvangen, ging hij weg en bracht zijn goed er in een oogwenk door. Toen hij alles kwijt was, wilde hij nog stand houden, en deed het zó: hij was aan het zwijnen hoeden, en wenste zijn buik te vullen met de draf der zwijnen. Maar dat werd hem geweigerd. De minste varkenskost, waarbij hij wilde blijven leven, werd uit zijn mond genomen. Hij hield NIETS over. Je zult zeggen: "Dat is toch even verschrikkelijk". Christus stelt het in die gelijkenis zo voor, dat hij als een verlorene was; zijn klederen waren versleten, hij had een vermagerd gezicht, een lege maag, en geen vrienden; alles ontviel hem; hij had niets meer. Dan staat er "tot zichzelf komende". Nu kwam hij door al die omstandigheden tot zichzelf, en zei: "Wat moet ik nu beginnen?" Kennis en wetenschap gaan aan het werken: huurlingen zijns vaders hebben overvloed, en hij verging van honger. Hij zegt: "ik zal opstaan, en tot mijn vader gaan". Dat hij geen varkenskost kreeg en met een lege maag liep en bijna geen klederen meer aan zijn lichaam had, dat alles heeft gediend tot: "ik zal opstaan." Hij wist geen raad meer. Het is wel erg dat het daartoe moest komen; maar hij is toch terugggegaan, al was het in ellende. En hij ging aan het overleggen wat hij zou doen: "maak mij als één van uw huurlingen"; al mocht hij in de stal op het stro liggen, en leven bij de huurlingen, hij zou het als en weldaad beschouwen. Alles verbeurd, alles verzondd. Wat komt er dan voor de dag? Hij is wedergekeerd in ootmoed, in vernedering, in waardeloosheid; hij neemt de laagste plaats in; hij wil onder alles en onder ieder gaan staan. Hij gaat daar met zo'n gemoed, met schuld en schande en oneer en met wroeging, want wat een verdriet heeft hij zijn vader aangedaan. Maar dan staat zijn vader al van verre te kijken. Die ziet zijn jongen komen en gaat hem met open armen tegemoet. Hij krijgt niet eens gelegenheid om te praten en zijn excuses aan te bieden. Al is het maar een stamelen van die jongen geweest om voor de dag te komen hoe hij alles onwaard geworden was en in schande was, hij wordt aan het vaderhart gedrukt. In die geest dan staat er hier: "Keert weder tot Mij en Ik zal tot u wederkeren". God wil zeggen: "als je nu terug komt, naar Mij, dan zal Ik tot u terugkomen."

Hoe komt God dan? Dan komt Hij zoals Hij is. Mozes wenste Gods heerlijkheid te aanschouwen; maar God zei dat dat niet kon: "Wie zou Mij zien en leven"? Maar er was een plaats bij Hem, waar Hij hem zou stellen op de steenrots en in de klove der steenrots verbergen en met Zijn hand overdekken, en daar zou Hij voorbij zijn aangezicht gaan, zodat Mozes Zijn achterste delen zou aanschouwen. Dat ziet toch voorzeker hierop, dat Mozes daar in Christus, in die Rotssteen als opgeborgen was, en onder de genade des Geestes gedekt. En nu ontdekt Zich die aanbiddelijke Jehova, en Die proclameert daar Zijn hoogste gedenknaam; Hij spreekt Zich uit als Heere der heirscharen, "Heere, Heere! God, barmhartig en genadig, lankmoedig en groot van weldadigheid en waarheid!" Dat kunnen zondaars ervaren die bij God terugkomen.

"Keert weder tot Mij, en Ik zal tot u wederkeren". Dat geldt voor een gans land en volk en dat geldt ook voor een mens alleen. Dat ligt in het hart van God. Wat moet dan toch alles wel liggen onder een geest des diepen slaaps, dat als God komt met zulke slagen, met zulk een watervloed, er nauwelijks enige opmerking is. Wat bedoelt God? Hij bedoelt: "Keert weder tot Mij"; dat wij eens terug zouden komen naar Hem toe. En als wij terugkomen, dan wil Hij tot ons wederkeren. Nu zeiden wij al dat in het persoonlijk leven voorkomt: "ik kan niet, ik ben een gebundene, wat moet ik beginnen, hoe, hoe, hoe?" En als het dan bij ons over God loopt, zodat wijzelf gaan zeggen: "Och God, wilt Gij dat dan Zelf werken", dat Hij ons oplegt en toeschikt wat er toe nodig is. Kijken wij naar de staat en toestand van ons volk dan zeg je: "Wat moet het worden? Wat kan daar nu toch ooit van terecht komen? Het gaat van kwaad tot erger!" Maar wat geloven wij van God? Toch dat Hij almachtig is, dat Hij die God is Die de dingen die niet zijn, roept alsof zij waren? Kan Hij dat niet doen? Nu laat ik staan in welke weg; want om Zijn werk te doen, zal Zijn werk vreemd zijn, en om Zijn daad te doen zal Zijn daad vreemd zijn. Het is bij mij ook niet zo, om jullie benauwd te maken met "de Russen". Ik zou liever, als ik kon een ieder de angst in het lijf jagen voor de zonde. Want men is tegenwoordig veel benauwder voor "de Russen" dan voor de zonde. Als er een effen boel is met God, maakt geen enkele Rus ons wat. Wil je het bewijs? Daniël werd in de leeuwenkuil geworpen, en wat deden de leeuwen? Totaal niets. De drie jongelingen in de vurige oven? De vlammen verteerden alleen hun banden. Zie je wel? Maar dan moet hier de boel vlak zijn. En dat was zo bij Daniël en bij de drie jongelingen. Daar loopt dus alles over. Daarom zeggen wij dat wij een ieder wel de schrik in het lijf zouden willen jagen voor de zonde en voor de afwijking van de levende God, en om de zonde te haten en te vlieden. Laat de wereld zoals die is, met al haar verderf, maar laat ons leren zo'n Koning te eren, want Hij is waardig om geëerd te worden. Dat bedoelt God nu. "Keert weder tot Mij en Ik zal tot u wederkeren". Wij lezen in het eerste hoofdstuk van de profeet Zacharia, dat God op Israël tegen was.

Zij waren pas uit Babel wedergekeerd en de godzaligheid liet veel te wensen over. Het bouwen van Gods huis was ook al op de achtergrond geraakt, waarover God dan ook Zijn toorn uitspreekt. Maar dan lezen wij ook nog dít: "Ik ben tot Jeruzalem wedergekeerd met ontfermingen". Waren dat mensen die God wilden bedoelen, daar het bouwen van Zijn huis over Zijn eer liep? Wat hier staat, was ook op dat volk van toepassing: "van uwer vaderen dagen af zijt gij afgekeerd"; daarom hadden zij in Babel gezeten, 70 jaren lang. Nu kwamen zij terug en hoe was het gesteld? Maar als het gaat lopen over de eer van God, dan zal God wederkeren tot Jeruzalem met ontfermingen, opdat Zijn stad gebouwd zou worden en Jeruzalem nog dorpsgewijze bewoond zou worden. Maar dát is de weg: terug naar God. Wij naar Hem toe, daar gaat het niet buiten.

In 1940 is de oorlog begonnen, nu is deze vloed geweest. Juist de nacht dat de oorlog begon is bij mij opgehouden; alle arbeid, nood, jammer; het was alsof er een last van mijn schouders gehaald werd. Ik heb die nacht van een uur of 12 tot 2 uur rond gelopen vol van de lofzangen die in mij werkten. En om 4 uur schudde alles doordat het vliegveld Waalhaven werd gebombardeerd. Voor mij was het dat God heerste als Opperheer. En nu, met deze watervloed, juist die avond zei ik: "Hoe ben ik nu?" Altijd loop ik afgeladen met lasten, jammer en ellende en toen had ik totaal, helemaal, niets. Ik was als een werkeloos mens. Wat merk ik dan? Dat, als er niets aan de hand is, ik niet anders kan dan zuchten en kermen. Maar als er van Zijn Majesteit voor de dag komt, dan bemerk ik ook van Zijn hand, liefde en goedheid. Daarom zou ik een ieder wel willen opwekken om het bij Hem te zoeken. Vinden jullie ergens leven in, buiten God en Christus? Wat is er hier voor schoons in vergelijking met Christus, die Schoonste onder de mensenkinderen. Is daarbij vergeleken hier niet alles vies en vervuild? Als wij eens voeling hebben gehad met de eeuwige liefde, mag hier iets de naam van leven hebben? Nu is

het Zijn bedoeling dat wij zó dicht bij Hem zouden zijn, dat van Zijn rijkdom zou vloeien in onze armoede, opdat dat zich zou uitspreken tot God en Hem eer zou geven. Dat Zijn liefde als uit Hem zou vloeien en bij ons in, opdat wij God de eer geven, opdat wij Hem roemen uit Zijn eigen werken.

Wie heeft er dan mee lust om die God te vrezen? Och, dat toch in ons wone, om Hem de eerste plaats te geven. Terug naar Hem, in schuld en boete, in schande en vernedering. Dat is de weg. Daar zullen wij nooit spijt van hebben. En als het Zijn Majesteit dan gelieft met kastijding te komen, opdat Nederland zich zou vernederen en tot Hem wederkeren, daarin aan Zijn zijde te mogen staan. Als wij aan Zijn zijde mogen staan, dan zullen wij ook gelegenheid hebben om met God mee te gaan, en te ervaren dat Hij in dit moeitelijke leven Zijn volk en erfdeel niet zal begeven.

Het oordeel keert, vol majesteit,
Haast weder tot gerechtigheid;
Al wie oprecht is van gemoed,
(die onder het oordeel buigt, en zich ermede verenigt)
Die merkt het op, en keurt het goed.

Dan kunnen wij daarin de zegeningen des verbonds ervaren. Want Hij wil tot ons wederkeren. Hij is Verbondsgod, met Zich brengend rijkdom, weldadigheid en zegen, ons ten goede. Laat dit dan genoeg zijn voor dit morgenuur. Dat God Almachtig het achtervolge met Zijn Geest, en het aan ons heilige en zegene, opdat een iegelijk zou weten wat hem past en betaamt jegens zulk een Majesteit. En dat Zijn woord dan nog zijn loop hebbe, en niet ledig wederkere, maar doe hetgeen Hem behaagt, Zijn goedheid tot dankzegging.
Amen.

Slotzang: Ps. 25: 6

Zegen.